

Književna poročila

Carniola. Izvestja Muzejskega društva za Kranjsko. Uredniki: dr. Jos. Gruden, dr. Jos. Mantuani, dr. Gv. Sajovic. Nova vrsta. Letnik VI., zvezek 1. in 2. V Ljubljani 1915.

Zadnji dvojnati zvezek prinaša na prvem mestu dr. Jos. Grudna kulturno zgodovinsko študijo o „Šoli pri sv. Nikolaju in ljubljanskem nižjem šolstvu po reformacijski dobi“, napisano na podlagi deloma novih arhivainih virov. Prva sled šenkлавske šole sega nazaj do l. 1418, ko je bila po dolgih letih zopet obnovljena. Staro šenkлавško šolo moramo šteti med „latinske šole“ (3), kjer so se dijaki učili trivija in kvadrivija, se usposobili za prestop na vseučilišče, duhovski kandidati pa dobili pod vodstvom duhovnikov potrebni strokovni pouk. V tej obliki se je ohranila šola do 16. stoletja. Ko so zagospodovala tudi v Ljubljani moderne protestantske šole, se je učilnica pri sv. Nikolaju vzdržala menda vsaj kot pevka šola. Nova doba se pričinja za njo, ko se je združila z jezuitsko začetno šolo (1621); postala je s tem pripravnica za latinsko gimnazijo in hkrati izobraževališče za domači pevski naraščaj. Proti koncu 17. veka je vsled nezmožnosti učiteljev precej propadala. Iz l. 1679 se nam je ohranila najstarejša recenzija učnega reda šenkлавške šole, ki nam razkriva velik del tedanjega učnega načina in učnih ciljev, kakor je pač veljal do velike terežijanske reforme, „ki je staro šenkлавško šolo in z njo vred tudi njen poslovnik pomedla s pozorišča“ (17). To važno listino podaje pisatelj dobesedno v prilogi. Grudnova študija pojasnjuje v marsičem dobo, ki nam je zlasti glede na šolstvo malo znana — K. k Bergdirektion Idria! nadalje „Die dritte Okkupation Idrias durch die Franzosen im Jahre 1809“. Med priobčenim gradivom zasluži tokrat posebno pozornost odstavek o novi organizaciji idrijskega šolstva za časa francoske vlade. — Dr. Janko Ponebšek je začel priobčevati obširno zasnovano monografijo „Naše ujede“. Obsežnemu pregledu ooligičnega in ornitologičnega slovstva (večinoma nemškega) sledi splošni prirodoepis ptic. O tem delu strokovnjaka bo mogoče pisati oceno, ko bo končano. — „Slovstvo“ prinaša referate zgodovinskih, zemljepisnih in prirodoslovnih spisov, ki se tičejo naše ožje domovine; med njimi čitamo strokovnjaško poročilo F. Seidla o Fr. Kossmatovi študiji „Die adriatische Umrandung in der alpinen Faltenregion“ (str. 58—64). — „Bibliografija“, ki jo je sestavil dr. Janko Šlebinger, obsega v petih skupinah naslove onih najnovejših knjig in člankov, ki spadajo po svoji vsebini v okvir „Carniole“. Poročilo o Božični razstavi v Jakopičevem paviljonu (str. 68, oddelek „Umetnost“) je za „Slov. narod“ napisal seveda C. Golar in ne C. Glonar, kakor vpije tam po nepotrebnem tiskarski škrat. — V „Zapiskih“ je priobčil Fr. Kotnik nekaj zgodovinskih drobtin in rokopisov koroškega Slovence Jak. Rohrmeistra (1631—1716). Janko Barlè je izpisal iz matične knjige župnijskega arhiva v Brdovcu onkraj Sotle imena onih Slovencev iz Kranjskega in Štajerskega, ki so bili člani bratovščine sv. Barbare v Brdovcu med leti 1676—1745. Ivan Tušar jo objavil oklic majorja du Monteta iz l. 1809, s katerim je vabil slovenske fante-prostovoljce v svoj četrti bataljon proti Francozom. — Običajni „Društveni vestnik“ zaključuje številko, katera kljub

težkim razmeram ne zaostaja za svojimi prednicami. — Glede tiska bi bilo iskreno želeli, da gospodje uredniki odslovijo tiste mikroskopične nonpareille-črke (posebno v bibliografskem pregledu), ki so tudi zdravemu očesu prava muka

Kapistran.

R. F. Magjer, Crveni križ i drugi zapisci sa sela uoči rata. Osijek, 1915. M. 8°. 8 str. 1 K 50 v.

„Klub hrvatskih književnikov“ v Osijeku, osnovan l. 1909, dosle na literarnem polju ni imel sreče; to pa zato ne, ker se ni držal naravnih svojih nalog in ni prav cenil svojih sil. Vse njegovo delovanje je malone istovetno s pisanjem njegovega tajnika R. F. Magjera, ki bi bil dober izvršilni organ, a hoče biti plodovit samotvorec. Kakor zagrebška vseučiliška knjižnica zbira tudi osiješki Klub letos vojne pesmi in opise; to je prav, nevarno pa je z Muzami iti med orožje. A g. Magjer je storil tudi ta korak:

Vnanjost knjige se ujema s podobo, ki nam jo je o sebi ustvaril g. avtor: fina oprema, rdeče barve na sliki ovojnega lista, poseben ad hoc obrazovan „Magjer ex libris“ in pa seznam številnih njegovih publikacij, ki so večinoma izhajale s potnim listom, to je — s predgovori drugih avtorjev. Potni list seveda vselej človeka ne očuva potnih nepravil; to je okusil g. Magjer često že sam, zlasti če je hodil v verzih; zakaj kritika mu kljub uvodom ni prizanašala. Pričujoča knjižica ni potrebovala uvoda, naslov in vsebina ji dajata sigurno pot. To so sličice iz mobilizacije, vseskozi z motivom: „sve za svetlog našeg cara i domovinu hrvatsku“.

Dr. F. I.

Pero Duple, Sa južnog i sjevernog ratišta. Bilješke, bojne i druge pjesme. Tisak in naklada „Malog lista“. Zagreb, 1915. M. 8°. 76 str.

Duple je vojak-prostak, rojen l. 1896. V Brodu ob Savi se je izučil slikarske obrti ter delal nekaj časa v Opatiji in Zagrebu, a se je vrnil k plugu. Kot vojak je bil ranjen v Srbiji, zdravil se je v Osijeku v bolnici, a nato odšel na gališko-bukovinsko bojišče. Fant je brezdvomno spreten v zlaganju narodnih desetercev; za vse ostalo odgovarja njegov „milič“, ki ga bo sodila zgodovina. Duple „opeva“ Slavonijo in Osijek in osiješki „Klub hrvat književnika“, bitko pri Stanislavu in Kolomeji, v prozi pa piše (prav neokusno) o komitadžiji na bukvi itd. — Nikjer sicer ni povedano, da je knjižica izšla pod okriljem osiješkega kluba, oziroma njegovega tajnika, a ni dvomiti, da ji je Magjer kumoval: v knjižici je ta zveza preočita. V predgovoru, ki ga je podpisalo uredništvo „Malega lista“, čitamo, da je Duple v Osijeku posetil hrvatskega pesnika R. F. Magjera, ki ga je nekega popoldne uvedel v temeljna pravila metrike in v dveh dneh evo ti Dupora z rokopisom poezije! Spričo tega ni čudo, če Duple v eni pesmi pravi, da Klub hrvat književnikov „vsi narodi v zvezde kujejo“, da to društvo „skozi svojega tajnika dobročinstva čini povsod velika“. Za končno karakteristiko vsega tega služi še to, da se pod predgovorom agitira za politični časopis „Hrvatska“, češ, to so največje in najboljše hrvatske novine. — Mnogo navedenega vzbuja odpor; g. Magjer, žal, tega ne čuti. Ne poročamo o čudni knjižici morda z namenom, da bi jo priporočali v čitanje, temveč zato, ker spada z Magjerovim „Crvenim križem“ v sodobno vojno literaturo. V slovenščini slična knjižica k sreči še ni zagledala belega dne. Po vojni bo mogoče pisati razpravo o tem, kako življenje so živel literati za časa vojne, kako so dogodki vplivali na njih delo, kako so se delili po strankah ...

Dr. Fr. Ilešič.